

Ferrocarril de Sóller, SA

Societat creada dia 5 de novembre de 1905. El viatge inaugural va ser dia 12 d'abril de 1912.

El projecte va ser del senyor Jeroni Estades, solleric, que va veure com el futur de Sóller passava per millorar les vies de comunicació. L'enginyer de l'obra fou el senyor Pere Garau Cañellas, mentre que el constructor va ser l'italià Luigi Bovio Gin. Les obres començaren dia 3 de juliol de 1907, però la línia que havia de comunicar Sóller amb el Port és posterior i va obeir a un canvi de les lleis ferroviàries que afavorien les condicions i les milloraren de forma substancial. Així, la concessió passaria de 75 a 99 anys. Va ser el mes d'agost de 1908 quan s'iniciaren els estudis per arribar al port travessant el poble, un projecte que es va completar dia 24 de març de 1909. Les obres començaren el mes de juny de 1911 i el viatge inaugural del nou tram fou dia 4 d'octubre de 1913.

El tramvia va néixer ja amb tracció elèctrica, però el tren no va accedir-hi fins passats uns anys i després dels inconvenients soferts, sobretot en els túnels, on la sutja generada pel carbó provocava danys en el material mòbil. Va ser l'any 1929 quan es va optar per l'electrificació. Dia 14 de juliol es va fer una primera prova, però el canvi no va ser definitiu fins dia 24 d'octubre del mateix any.

El tren ha estat testimoni de crisis i de guerres, de les quals n'ha patit també les conseqüències. L'any 1966 es plantejà tancar el tren i obrir el túnel al trànsit de vehicles. Això provocà una gran divisió a Sóller, fins al punt que una gran campanya popular va evitar-ho. Aquest fet va fer possible la continuïtat de l'empresa, un fet que permet que encara ara es pugui gaudir d'un viatge plàcid en un tren centenari, en una atmosfera que ens trasllada a principis de segle passat.

En els anys setanta, la irrupció del turisme a Mallorca fou també vital per garantir la continuïtat del tren. Passàrem d'un transport exclusivament de mercaderies a un mitjà mixt, combinant mercaderies i turisme. La crisi industrial va afectar negativament al compte de resultats. Això va fer que els anys vuitanta es convertís en un tren gairebé només de passatgers, les mercaderies eren ja una anècdota. Tot plegat va desembocar en una nova crisi quan es va construir el túnel per a vehicles en els noranta, fins al punt que va perillar la pervivència del tren.

És en aquest moment en què s'inicia la que havia de ser la darrera etapa del tren, la que ens ha conduït fins avui. Un nou consell d'administració se'n va fer càrrec i va marcar una nova tendència, va introduir una variant que ha

esdevingut trencadora i efectiva, va unir cultura i art. Persones i institucions demostraren el seu amor pel tren contribuint en aquesta nova etapa.

Bartomeu Escandell Bonet

Escriptor i historiador (Eivissa 1924-2012)

Primer eivissenc que assolí una càtedra universitària d'història. És autor d'importants estudis dedicats a les Pitiüses. Escandell és el primer historiador professional, de carrera, de reconegut prestigi que ha dedicat una bona part dels seus estudis a la construcció de la història illenca.

Va estudiar el batxillerat a Eivissa i el 1943 obtingué el títol de batxiller universitari per la Universitat de Barcelona. Es va llicenciar en filosofia i lletres a la Universitat de València i es doctorà a la Universitat de Madrid amb el Premi Extraordinari Nacional de Doctorat.

Ha ocupat, des de 1948, el càrrec de professor ajudant, d'adjunt i d'encarregat de càtedra a la Universitat de Madrid. A la Universitat de Salamanca fou catedràtic d'història moderna i, després, a Oviedo, a València i a Alcalá de Henares. Va ser professor extraordinari del Mary Baldwin College dependent de la Universitat de Staunton (Virgínia, EUA) i Special Member of the Staff de la Universitat de l'estat de Pennsilvània (EUA).

Ha escrit nombroses obres d'investigació i publicat molts d'articles i entrades a enciclopèdies i revistes especialitzades. Destaquen les seves col·laboracions a la revista *Ibiza* i el setmanari *Isla*. Així mateix, ha participat en diverses edicions de congressos i simposis a Espanya i fora, entre els quals destaquen el Congrés del Llevant Espanyol, el de Cooperació Intel·lectual, de la Corona d'Aragó, l'Internationale sull'Inquisicione de Roma-Nàpols, Nova York, Chicago, Lisboa, São Paulo, Rio de Janeiro, Mèxic DF i d'altres.

Ha estat guardonat amb el Botó d'Or del Cèsar Carles, l'Orde d'Alfons X el Savi, l'Orde del Mèrit Turístic, l'Orde del Mèrit Civil, la Medalla de l'Ajuntament d'Alcalá de Henares, la Medalla d'Or de Sant Jordi i d'altres. És acadèmic corresponent per Eivissa a la Reial Acadèmia de la Història de Madrid. També és acadèmic de l'Acadèmia Portuguesa de la Història. El 1990 la Universitat d'Alcalá va editar el volum titulat *Estudios Cisnerianos. In honorem B. Escandell Bonet collectanea dicata*. La seva biografia va ser inclosa a l'obra d'Edward A. de Meijer *Dictionnaire biographique des personnalités européennes contemporaines* (Brussel·les, 3a ed. 1972).

Malgrat el seu allunyament físic d'Eivissa, ha mantingut sempre un estret contacte amb l'illa i li ha dedicat *Aportación a la historia de las murallas renacentistas de Ibiza* i, especialment, els tres volums d'*Ibiza y Formentera en la Corona de Aragón*, obra de la qual es preveuen dos volums més; també cal destacar la seva col·laboració altruista en la redacció de la documentació necessària per a la candidatura d'Eivissa Patrimoni de la Humanitat, esforç premiat per l'èxit de la declaració per part de la Unesco l'any 1999.

Observatori Astronòmic de Mallorca (OAM)

Els inicis de l'Observatori Astronòmic de Mallorca (OAM) es remunten a mitjan anys setanta, especialment al període 1975-1978, quan un actiu grup d'entusiastes de l'astronomia i les ciències de l'espai organitzaven amb gran èxit cicles de conferències tant a Palma com a la part forana. En aquells moments, es van donar a conèixer les investigacions angleses, alemanyes i franceses de la qualitat del cel de Mallorca amb resultats escassament òptims que descartaren l'illa com a emplaçament de grans telescopis per les seves elevada humitat i poca altura. Va ser llavors com, de manera espontània, va sorgir la idea de crear un observatori astronòmic a Mallorca, amb entitat científica pròpia de la comunitat balear.

El 1988, l'Observatori Astronòmic de Mallorca (OAM) presenta al Govern de les Illes Balears un complet projecte d'observatori astronòmic amb importants aportacions pròpies d'instrumental i equipament. Gràcies al Govern balear i a l'Ajuntament de Costitx, el 21 de maig de 1991 s'inaugura el centre astronòmic de l'OAM a Costitx. Des de llavors, totes les activitats de l'OAM s'han desenvolupat a través de l'Àrea d'Investigació i l'Àrea de Divulgació, formades per un equip d'observació multidisciplinari i un equip de monitors divulgadors que constitueixen el motor innovador del funcionament de l'Observatori.

Sorprenentment, aviat es va haver de potenciar l'Àrea de Divulgació per la gran demanda de visites, cursos, conferències i activitats. Per aquest motiu, l'abril de 1997 l'OAM va crear un espai innovador per a l'ensenyament de l'astronomia: els set observatoris astrosplai. Finalment, amb el suport del Consell de Mallorca el 2003 es va fer el Mallorca Planetarium, màxim exponent de la divulgació científica i tecnològica a les Balears. L'OAM ha complert més de vint anys de tasca continuada en recerca, desenvolupament i innovació (R+D+I), que podríem traduir en capacitat de treball, creativitat, disciplina i sacrifici.

Aquest esforç ha donat com a resultat el desenvolupament d'avançats telescopis robòtics i algorismes d'autodetecció per a asteroides, cometes,

satèl·lits artificials i ferralla espacial. L'aplicació d'aquest innovador instrumental a la recerca en astronomia posicionen l'OAM com l'observatori astronòmic amb més descobriments directes de la història de l'astronomia espanyola.

Actualment, l'OAM se situa en la primera línia del sector aeroespacial europeu en el marc dels programes de vigilància del medi ambient espacial de l'Agència Europea de l'Espai (ESA). A més, lidera a Europa el descobriment d'asteroides i cometes, com també la detecció massiva de ferralla espacial i de satèl·lits artificials; en aquest àmbit ocupa el segon lloc, just darrere els Estats Units.

Els resultats es tradueixen en set mil nous asteroides descoberts, incloent objectes propers a la Terra (NEO), objectes potencialment perillosos per a la Terra (PHO), sis cometes, estrelles noves a la galàxia d'Andròmeda, estrelles variables i setze supernoves extragalàctiques. Entre aquestes descobertes, constitueix una fita en la història de l'astronomia el descobriment de l'asteroide 2012 DA14, que va fer l'aproximació màxima a la Terra el passat 15 de febrer.

Finalment, cal destacar que l'OAM s'integra en el IAU Neo Hazard Working Group (WGNEO), d'experts en asteroides i cometes potencialment perillosos per a la Terra —de la Unió Astronòmica Internacional (IAU)—; també s'ha de remarcar que un informe del Comitè de les Nacions Unides per a l'ús pacífic de l'espai exterior qualifica l'OAM com un dels observatoris més avançats tecnològicament en la vigilància del medi ambient espacial.

Colegio Nuestra Señora de Montesión

Col·legi (1561)

Centre educatiu amb 450 anys de tradició, formació i transmissió de valors. Fundat l'any 1561 per cinc jesuïtes, es tracta del centre més antic de les escoles que la Companyia de Jesús té obertes avui dia al món.

Deu anys més tard de l'arribada dels cinc jesuïtes fundadors del Colegio Nuestra Señora de Montesión a Mallorca, el pare Bartolomé Coch va iniciar l'edificació de l'actual església, amb fons donats per Raymundo de Verí y Despuig, comanador de l'Orde de Sant Joan de Malta a Mallorca.

La Companyia de Jesús va viure períodes d'activitat i d'inactivitat al llarg dels segles XVIII i XIX. En plena Guerra Civil Espanyola, el 1936 el col·legi i l'església varen ser retornats a aquesta companyia i les classes es varen reprendre amb 120 alumnes i els tres cursos de batxillerat. Comença una nova i llarga etapa.

El col·legi es va anant ampliant des del seu lloc històric i, així, es varen construir noves parts d'un edifici especialment dedicat a aules i sales de reunió amb quatre pisos adossats a l'edifici antic. Atès el creixement de la seva activitat, el col·legi es va haver d'ampliar fora del nucli antic de Palma, a la zona de Son Moix, molt a prop de Son Rapinya, on es varen fer diferents pavellons i zones esportives. L'any 1998 es construï un nou edifici a Son Moix, que va completar la dotació actual del Colegio Nuestra Señora de Montesión.

El curs 2011-2012 es commemorà el 450 aniversari de la fundació d'aquest centre educatiu, concertat per la Conselleria d'Educació, Cultura i Universitats. Actualment, el col·legi té més de 1.400 alumnes distribuïts en dues seus: Son Moix i Palma. A la primera s'hi troben 24 unitats d'educació primària i 12 de secundària i a la segona, 8 unitats de batxillerat i 4 de cicles formatius de grau mitjà. A més, el col·legi disposa de dos clubs esportius propis destinats a la pràctica de futbol sala i voleibol per als alumnes.

L'any 2002 el col·legi va iniciar el seu recorregut cap a la qualitat i l'agost de 2005 va assolir la certificació de qualitat del seu sistema de gestió, segons la norma UNE-EN ISO 9001:2008. També ha obtingut el Bronze EFQM com a empresa balear excel·lent, entre d'altres certificacions vinculades a la qualitat.

L'església adossada al col·legi serveix com a marc solemne per a les celebracions religioses més importants del calendari i hi destaca per albergar l'urna de Sant Alonso Rodríguez, porter del col·legi durant quaranta anys i patró de Mallorca.

Vicent Guasch Tur

Batle del municipi eivissenc de Santa Eulària durant més de 28 anys (Eivissa, 1934-Barcelona, 2013)

Persona íntegra, treballadora i exemple de coherència, Guasch es va iniciar en política el 1970, quan va començar a exercir com a jutge de pau de Santa Eulària, càrrec que va ocupar durant nou anys.

Es va presentar com a candidat independent a la batlia d'aquest municipi en les primeres eleccions democràtiques i alguns anys més tard es va afiliar a Aliança Popular. Va guanyar els primers comicis l'any 1979 i tots els altres als quals es va presentar, sempre per majoria absoluta. Durant el seu mandat es van construir instal·lacions esportives a tots els pobles del municipi, el passeig marítim i el palau de congressos. A més, des de bon començament va impulsar la recuperació dels costums populars i va fomentar els grups folklòrics i les

festes tradicionals. Jugà en la Penya Esportiva i va ser directiu del Club Columbòfil de Santa Eulària.

La seva família era propietària de Can Ros, actual seu del Museu Etnogràfic d'Eivissa, al puig de Missa, i el germà del seu avi era el pare jesuïta Antoni Guasch Bufí.

Professionalment es va dedicar a l'hoteleria i va engregar els primers negocis turístics de la localitat: l'Hotel Riomar i els Apartaments Ros. Guasch sempre va apostar, des del seu càrrec, per un turisme familiar i tranquil, que ha permès mantenir l'encant i la bellesa del municipi.

Va ser president del Partit Popular de Santa Eulària durant dues dècades i vocal de la Federació Espanyola de Municipis i Províncies. També va ser membre de les comissions Provincial i Insular d'Urbanisme.

Es va retirar de la política l'any 2007, després de ser el batle d'Eivissa que més temps ha ocupat el càrrec.

Vicent Guasch va morir el mes de febrer de 2013 a Barcelona, on se sotmetia a un tractament mèdic. Tenia dos fills i quatre néts.

Forn de sa Pelleteria

(1914-2012)

Símbol dels forns tradicionals de la ciutat de Palma, és un referent de l'excel·lència gastronòmica tradicional mallorquina. El Forn de sa Pelleteria ha estat un dels forns més antics del barri de la Calatrava; els orígens d'aquest establiment es remunten al segle XVI, quan se'l coneixia com el *Forn d'en Reixac*.

Miquel Pujol Ferragut, el seu darrer propietari, representa l'esperit i el llegat de l'empresa tradicional familiar. Va començar a treballar en el forn del carrer de la Pelleteria quan tenia 16 anys i el regentava el seu pare, Joan Pujol. No obstant això, la història familiar es remunta a 1914, data en què el va adquirir el seu avi, Miquel Ferragut Cirer, en tornar de Sud-amèrica, on també va fer de forner en un vaixell a alta mar. Quan es va retirar l'avi, va agafar el testimoni la seva filla, ajudada per tota la família Pujol Ferragut.

Des de l'any 1963 fins a la seva jubilació, el 30 de juny de 2012, Miquel Pujol, conegut com *en Miquel des Forn*, ha estat al capdavant diàriament d'aquest negoci familiar que ha assortit de cremadillos, panades, coques i ensaïmades

tot el barri de la Calatrava –en especial els alumnes que han passat pel Colegio Nuestra Señora de Montesión–, i, en general, tota la ciutat.

El Forn de sa Pelleteria, tancat al públic avui dia, guarda a l'interior un magnífic tresor: un forn morú de mig arc i tres metres de diàmetre que durant 49 anys en Miquel des Forn ha encès diàriament amb troncs de llenya.

Miquel Pujol, retirat des de l'any passat, va ser també president del Consell Regulador de l'Ensaïmada l'any 2009 i va rebre el Cobert de Plata que atorga el diari *Última Hora*. Cap dels seus tres fills no ha volgut continuar amb el negoci familiar.

Setmanari *El Iris*

L'actual setmanari *El Iris* prové d'*El Iris, Informació i Cultura* –primer mitjà de comunicació que sortí a la llum després de la Guerra Civil Espanyola a Menorca–, el qual, al seu torn, té els seus antecedents en *El Iris Diario Católico* (1913-1936), editat pel Bisbat de Menorca, que es transformà en *El Iris Diario Antifascista* (1936-1937) i, més tard, en *El Hondero* (1939-1940).

Durant molts anys, el setmanari *El Iris* ha estat el vehicle exclusiu d'informació a Ciutadella, amb notícies que realment interessen la gent del carrer –aquelles mateixes persones anònimes que ara fa seixanta-sis anys no tenien ni ràdio ni cap altre mitjà d'informació. A part de tenir seccions habituals, incloïa articles d'opinió amb què començaren a col·laborar personalitats destacades com ara el notari Nicolau Verdaguer, l'advocat Marc Mascaró i el seu germà Carlos –que escrivia cròniques i crítiques d'espectacles–, el músic Llorenç Galmés, el folklorista Josep Pons Lluch, el filòleg Francesc de Borja Moll, i tants altres que ajudaren a engregar el setmanari.

Durant els anys cinquanta, seixanta i principis dels setanta, el setmanari *El Iris* es converteix en el referent de la informació cultural a Ciutadella. Sota les direccions de Guillem Florit, Mascaró Pasarius i Josep Al·lès Serra, *El Iris* publica articles en llengua catalana, activitat prohibida pel règim, però els directors saben com aconseguir el suport dels delegats d'informació i sota les seccions de folklore fan que el català escrit arribi a les llars ciutadellenques. També al llarg d'aquests anys es publiquen les *Monografies Menorquines* i una sèrie d'importants articles d'investigació.

En els anys de la Transició, *El Iris* té a Ciutadella un paper molt important pel que fa a les noves llibertats. Josep Al·lès Serra dona cabuda a les pàgines del setmanari a joves polítics, a poetes i a defensors de la parla catalana. Josep

Pons Fraga el substituï en la direcció i encetà una etapa més periodística, però en què es perd l'esperit anterior.

El 1989, Josep Al·lès Salvà accepta la proposta del seu pare, Josep Al·lès Serra, i es fa càrrec de la direcció del setmanari. Bep Al·lès, a més de tenir el repte de sortir setmanalment, dona a *El Iris* un caire més social, cultural i participatiu, amb activitats al carrer o fora dels àmbits informatius com poden ser la recuperació de les *Monografies Menorquines* o la creació del Concurs Fotogràfic de les Festes de Sant Joan.

El 2006 adquireix maquinària pròpia, dues premses digitals que li permeten imprimir setmanalment la revista i també la publicació de les *Pàgines Menorquines* o els receptaris de "*La Cuina de Cincogema i d'Anar a Vega*". Un altre fet destacat en el període de Bep Al·lès Salvà és que *El Iris* (bilingüe des de 1989) a partir de 2003 passà a publicar-se íntegrament en català. A més, es crea un nou disseny i es recuperen les entrevistes amb polítics i directius de les entitats culturals, fet que permet presentar un producte diferenciat que ha pogut subsistir malgrat la competència informativa.

Ferran Cano Darder

Galerista d'art i llicenciat en dret (Caracas, 1940)

El 4 de gener de 1973, Ferran Cano va inaugurar a Palma la galeria 4 Gats. Fou una obertura exquisida, amb un escrit de presentació a càrrec de Robert Graves i amb l'anagrama de la galeria creat per Joan Miró. El 1986 s'inaugurà un nou espai al carrer de la Pau. El 1989, s'obre un espai a Barcelona amb el nom de Galeria Ferran Cano-4 Gats. Actualment, la Galeria Ferran Cano té dos espais: un a Palma, concretament al carrer del Forn de la Glòria, i un altre a Barcelona, a la plaça del Duc de Medinaceli.

La Galeria Ferran Cano organitza exposicions, *performances* i instal·lacions als seus locals i edita catàlegs, objectes, obra gràfica, fotografia i vídeos.

La primera vegada que Joan Brossa i Miquel Barceló van exposar en una galeria va ser a la Ferran Cano-4 Gats. Els anys setanta hi exposaren artistes conceptuals i pop, i grups com ara Neó de Suro, Equip Lluàtic i Grup Criada.

Ha acollit exposicions individuals de Joan Miró, Picasso, Tàpies, Saura, Alfaro, Clavé, Broto, Grau, Arroyo, García Sevilla, Jasper Johns, Andy Warhol, Beuys, Henry Moore, David Hockney, Kaden, etc.

Ha participat en fires internacionals d'art contemporani des de 1984 i ha estat membre del comitè organitzador d'ARCO 1991 i 1992, i d'Art Chicago el 1992 i 1993.

A final dels anys vuitanta, Galeria Ferran Cano deixa d'intercalar grans artistes en la seva programació. Finalitza aquest cicle amb les exposicions de Joan Miró, Joseph Beuys i Antoni Tàpies. A partir d'aquesta data opta per un treball més arriscat, intentant introduir en el mercat internacional nous artistes i treballant amb total independència i aliè a tot sucursalisme.

La Galeria Ferran Cano ha participat en nombroses fires internacionals d'art contemporani.

Pedro Pizá Caffaro i Luis Martín Soledad

Metges.

Per tota una vida dedicada a l'atenció mèdica dels ciutadans de Formentera entenen la professió mèdica des de la seva dimensió més humana i de servei a la comunitat. Luis Martín Soledad va exercir com a metge de capçalera del centre de salut inicial de Formentera des de l'any 1973. També va treballar com a forense a l'illa. Pedro Pizá Caffaro també va exercir com a metge de capçalera del centre de salut inicial de Formentera des de l'any 1976.

Pedro Pizá Caffaro

Palma, 1949

Metge d'atenció primària. Llicenciat en medicina i cirurgia a la Universitat de Saragossa l'any 1973. Dedicat a la medicina de família des de l'any 1976 a l'illa de Formentera, anteriorment havia exercit la professió en l'àmbit privat. De l'any 1977 al 2007 va exercir al Centre de Salut de Formentera i, des de 2007 fins ara, al Centre d'Atenció Primària de l'Hospital de Formentera. Confessa que el que més li agrada del treball a la Pitiüsa Menor és veure com els formenterencs dipositen la confiança en els seus coneixements professionals. Anteriorment ja havia obtingut altres premis, en concret, la Medalla Marc Ferrer 2007 i el reconeixement del Col·legi Oficial de Metges de les Illes Balears (2004).

Luis Martín Soledad

Palma, 1949

Metge de família. Llicenciat en cirurgia i medicina per la Facultat de Medicina de València l'any 1973. Va exercir durant un breu període a Alcúdia per partir llavors cap a Formentera i quedar-hi fins avui. Es confessa un enamorat de l'illa, on pot practicar la medicina general de manera integral, cosa que confessa li ha satisfet professionalment.